

Ewa Warzenica-Zalewska

Komitet Nauk o Literaturze Polskiej PAN

Biuletyn Polonistyczny 17/54, 5-24

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z DZIAŁALNOŚCI PLACÓWEK POLONISTYCZNYCH W XXX-LECIU PRL*

KOMITET NAUK O LITERATURZE POLSKIEJ PAN

W ramach struktury organizacyjnej Polskiej Akademii Nauk w dniu 26 marca 1960 r. został utworzony Komitet Nauk o Literaturze, jako ogólnopolska reprezentacja filologii polskiej. Do składu Komitetu powołani zostali również reprezentanci filologii slawistycznych i neofilologii.

Zgodnie ze statutem, KNoL miał pełnić - i pełnił - funkcję inicjatora i koordynatora w wymienionych dziedzinach badań literackich. Do zasadniczych jego zadań należało:

- dokonywanie oceny stanu i organizacji wszystkich dziedzin nauk w nim reprezentowanych oraz podejmowanie inicjatywy w sprawie rozwoju sieci placówek naukowych, zarówno podporządkowanych Polskiej Akademii Nauk, jak nie objętych jej organizacją;

- udział w planowaniu i koordynowaniu badań naukowych, wyrażający się przede wszystkim we wskazaniu priorytetowych zadań badawczych, przygotowaniu lub opiniowaniu projektów planów naukowych w kierunkach reprezentowanych w Komitecie oraz wysuwaniu wniosków w sprawie finansowania podjętych prac; KNoL mógł mieć także wgląd w plany działania krajowych placówek naukowych podporządkowanych Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego, PAN i innym resortom;

- organizacja sekcji naukowych poświęconych rozpatrywaniu określonych problemów lub ocenie podstawowych osiągnięć naukowych w dziedzinach reprezentowanych w Komitecie;

- wyrażanie poglądu w sprawie ilościowego rozwoju i przygotowania młodej kadry naukowej;

- ocena planów wydawnictw naukowych;

- ocena programów nauczania i form dydaktyki w szkołach wyższych i średnich;

*W zeszycie niniejszym zapoczątkujemy prezentację historii i dorobku naukowego ośrodków polonistycznych w kraju w okresie XXX-lecia PRL.

- formułowanie zasad współpracy nauki o literaturze z zagranicą;
- sprawowanie opieki naukowej nad instytucjami specjalistycznymi w dziedzinach reprezentowanych w Komitecie.

W skład KNoL zostali powołani członkowie PAN reprezentujący kierunki badań objętych zainteresowaniami Komitetu oraz inni wybitni przedstawiciele nauk humanistycznych - z katedr polonistycznych, slawistycznych i rusycystycznych - uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych, Instytutu Badań Literackich, Biblioteki Narodowej, Muzeum im. A. Mickiewicza, a także reprezentanci odpowiednich departamentów Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz wydawnictw naukowych. W okresie pierwszej kadencji (1960-1962) Komitet liczył 40 członków. Jego pierwszym przewodniczącym był prof. dr Julian Krzyżanowski, pełniący tę funkcję do r. 1969, zaś pierwszym sekretarzem - prof. dr Janina Kulczycka-Saloni.

W akcie powołania Komitetu zostały wytyczone tylko ogólne kierunki jego działania, stąd też nowa instytucja, nie mająca przecież żadnych wzorów do naśladowania, rozpoczęła działalność od ustalenia i wypracowania podstawowych form organizacyjnych. W ciągu kilkunastu lat zakres pracy Komitetu ulegał różnym zmianom, zmierzającym systematycznie do pogłębiania badań naukowych; rosło doświadczenie organizatorów: Prezydium i komisji problemowych; zwiększane były dotacje finansowe. Dlatego też w obecnym omówieniu należy uznać okres 1960 - marzec 1969 za pierwszy etap działalności Komitetu, wznowionej następnie - już na nieco innych zasadach organizacyjnych - po półtorarocznej przerwie, w r. 1970.

W tym pierwszym etapie działalności Komitet Nauk o Literaturze sukcesywnie podejmował i realizował wytyczone zadania, hierarchizując ich kolejność w zależności od potrzeb środowiska filologicznego i międzynarodowego życia naukowego. Najwięcej uwagi poświęcono ocenie planów naukowych uniwersyteckich zespołów naukowych, Instytutu Badań Literackich i wyższych szkół pedagogicznych, przeprowadzając okresowe analizy planów badawczych i dokonując prób ich koordynacji. Równocześnie prowadzone były prace zespołowe nad oceną dorobku nauki polskiej w okresie XX-lecia PRL. W lutym 1964 r., w

oparciu o kilka specjalistycznych referatów, prof. dr Henryk Markiewicz przedstawił na zebraniu Komitetu ogólną syntezę dorobku literaturoznawstwa polskiego, która umożliwiła podjęcie próby sformułowania postulatów badawczych, początkowo na okres najbliższy, następnie na dwulecie 1966-1967, a potem pięcioletnie 1966-1970. Referaty prof. prof. J. Krzyżanowskiego, K. Wyki i Z. Libery stanowiły kontynuację tych prac - wielokrotnie dyskutowane na obradach Prezydium i Plenum Komitetu oraz w ramach prac Komisji Problemowej, stały się podstawą przygotowanie dwu ujęć długofalowego planu badań literaturoznawczych: prof. dra J. Krzyżanowskiego - "Plan perspektywiczny polonistyki", i doc. dra Zbigniewa Golińskiego - "Plan perspektywiczny rozwoju nauk o literaturze". Referaty te zostały opublikowane w r. 1968 w materiałach naukowych PAN: "Perspektywy rozwoju humanistyki polskiej do roku 1985" ("Prace Komitetów Naukowych Wydziału I Nauk Społecznych PAN", Warszawa 1968).

W okresie tym wiele uwagi poświęcał także Komitet badaniom komparatystycznym. Był inicjatorem przeprowadzenia ankiety we wszystkich placówkach neofilologicznych, w której pytano o zainteresowania i plany badań neofilologów polskich, przyjmując za człon porównawczy literaturę polską. Opracowane wyniki tej ankiety (referat prof. dra G. Sinki) dały materiał do sformułowania orientacyjnego planu badań naukowych w tej dziedzinie.

Z koordynacją ogólnokrajowego planu badań wiązały się dyskusje nad zorganizowaniem systematycznej obsługi w zakresie informacji naukowej, które doprowadziły do sformułowania pod adresem ukazującego się od r. 1958 "Biuletynu Polonistycznego" konkretnych zadań w tej dziedzinie - powiększenia rozmiarów planu i wprowadzenia pełniejszej, specjalistycznej informacji naukowej.

Jeszcze w r. 1962 Komitet podjął prace nad oceną sytuacji w zakresie przekładów prac teoretycznych i metodologicznych dotyczących nauk humanistycznych, a to z uwagi na nieuporządkowane poczynania wydawnicze w tej dziedzinie i udostępnianie w przekładach pozycji dobranych przypadkowo lub z dużym opóźnieniem. W oparciu o referat prof. dra Macieja Żurawskiego i wyniki rozpisanej przez Komitet ankiety skierowanej do liczących się w życiu naukowym neofilologów, mery-

toryczne dyskusje prowadzone na zebraniach Komitetu oraz prace specjalnie w tym celu powołanej przez Komitet Komisji (w składzie: prof. dr J. Kulczycka-Saloni, prof. dr Maria Janion, prof. dr Samuel Piszman, prof. dr M. Żurowski), sformułowane zostały zestawy tytułów prac, które powinny zostać przełożone i opublikowane w języku polskim. W r. 1965 Komitet doprowadził do uzgodnienia z wydawnictwami (Ossolineum, PWN, PIW) planów wydawniczych w tym zakresie, uzasadnionych zarówno potrzebami życia naukowego, jak dydaktyki uniwersyteckiej. Komitet poparł również w Ministerstwie Kultury i Sztuki starania wydawców o podniesienie stawki dla tłumaczy naukowych, gdyż zbyt niska stawka była jedną z istotnych przyczyn zahamowania akcji przekładów.

Prowadzone były również w Komitecie systematyczne prace nad oceną wydawnictw seryjnych i edycji tematycznych klasyki polskiej i obcej. Np. w r. 1962 przedyskutowany został całościowy dorobek wydawniczy serii Biblioteka Narodowa Ossolineum i sformułowane pod adresem tej serii postulaty wydawnicze.

W r. 1966 Komitet podjął starania o powołanie - wspólnie z Towarzystwem Literackim im. A. Mickiewicza - wydzielonej serii wydawniczej prac literaturoznawczych, w tym prac habilitacyjnych i cenniejszych rozpraw doktorskich. Starania te nie zostały jednak uwieńczone sukcesem z uwagi na ograniczenia finansowe zastosowane wówczas przez PAN wobec Komitetów poszczególnych nauk i przeszkody natury formalnej.

Jednym z istotnych przejawów działalności Komitetu było również organizowanie - lub co najmniej opieka - nad ogólnokrajowymi sesjami naukowymi. Można tu wymienić przykładowo zainicjowanie sesji naukowej w r. 1962 poświęconej J. I. Kraszewskiemu i wykorzystanie 150 rocznicy urodzin tego pisarza jako okazji do uporządkowania wydań jego dzieł, przyspieszenia publikacji poświęconych mu, a gotowych do druku, wydawnictw oraz podjęcia inicjatywy utworzenia muzeum związanego z jego życiem i twórczością i sprowadzenia do Warszawy jego biblioteki.

W r. 1966 pod patronatem Komitetu - i przy współudziale Instytutu Badań Literackich - został zorganizowany "Rok Sienkiewiczowski" z sesją naukową w Warszawie, którego efektem końcowym była specjalna publikacja "Henryk Sienkiewicz".

Twórczość i recepcja światowa" (pod red. A. Piorunowej i K. Wyki, Kraków 1968). Komitet popierał również inicjatywy innych ośrodków naukowych (Opola, Gdańska, Krakowa) zmierzające do organizowania sesji poświęconych życiu i twórczości Sienkiewicza.

W r. 1969 przeprowadzono w Komitecie ocenę osiągnięć naukowych związanych z rocznicą urodzin Wyspiańskiego (sesje naukowe, konferencje, spektakle teatralne, przygotowane publikacje itp.) i wysunięto dalsze postulaty w tym zakresie.

Nawiązanie międzynarodowych kontaktów naukowych podjął Komitet przygotowując wystąpienia literaturoznawców polskich na V Międzynarodowym Kongresie Sławistów w Sofii w r. 1963 i VI Kongresie - w Pradze w r. 1968. Prace przygotowawcze do V Kongresu prowadzone były już od r. 1960 - ich wynikiem było opracowanie 18 referatów polonistycznych i komparatystycznych, które ukazały się drukiem w księdze zjazdowej pt. "Studia z dawnej literatury czeskiej, słowackiej i polskiej poświęcone V Międzynarodowemu Kongresowi Sławistów w Sofii" (pod red. K. Budzyka i J. Hrabáka, Warszawa 1963).

Rok 1966 upłynął pod znakiem przygotowań do VI Kongresu Sławistów w Pradze, których plonem było: 5 referatów na Kongres (por. sprawozdanie J. Kulczyckiej-Saloni: "VI Międzynarodowy Zjazd Sławistów", "Pamiętnik Literacki" 1969, s.1) oraz tom prac pt. "Z polskich studiów sławistycznych. 3. Prace na VI Międzynarodowy Kongres Sławistów w Pradze, 1968. Nauka o literaturze", Red. nauk. Z. Libera.

Na zebraniach plenarnych Komitetu omawiane były programy i przebieg innych międzynarodowych konferencji sławistycznych i neofilologicznych. Informacje o wynikach obrad przekazywali ich polscy uczestnicy.

Komitet wiele uwagi poświęcił sprawie programów i dydaktyki nauczania w szkołach średnich i wyższych. W r. 1962 zorganizowano naradę Plenum Komitetu - z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Oświaty oraz aktywu nauczycieli szkół warszawskich - na temat nauczania języka polskiego w szkołach średnich. Najważniejsze wyniki dyskusji (obrona łaciny jako przedmiotu obowiązkowego w liceum humanistycznym, postulat utrzymania dotychczasowej liczby godzin języka polskiego w liceum, szczegółowe zalecenia metodyczne) zostały opublikowane w "Polonistyce" i w "Przeglądzie Humanistycznym".

Zajęto się również oceną wydawnictw uniwersyteckich, tak istotnych w procesie dydaktycznym.

Sprawy programu studiów polonistycznych powracały wielokrotnie pod obrady Komitetu z uwagi na przygotowywaną wówczas zmianę programu, który został ostatecznie zatwierdzony 24 kwietnia 1966.

Przedstawione wyżej kierunki i efekty działalności Komitetu w latach 1960-1969 zostały tu - z konieczności - ograniczone do omówienia zagadnień podstawowych i szczególnie ważnych dla rozwoju nauk o literaturze polskiej.

Kolejny okres prac Komitetu przypada na kadencję obejmującą lata 1970-1972. W kwietniu 1970 r. - po półtorarocznej przerwie - Komitet reaktywował swoją działalność pod przewodnictwem prof. dr J. Kulczyckiej-Saloni, przy poszerzonym zakresie działania i kompetencji instytucjonalnej. Niezależnie od poprzednich kierunków działalności Komitetu Naukowe PAN miały się stać instytucjami inspirującymi badania naukowe w zakresie właściwej dyscypliny i prowadzącymi w skali ogólnokrajowej badania nad wybranymi tematami. Postawiono również przed Komitetami zadanie dokonania oceny osiągnięć i braków poszczególnych dyscyplin w okresie 25 lat PRL oraz przeprowadzenia analizy aktualnego stanu badań polskich w porównaniu ze stanem nauki światowej.

Sytuacja, w jakiej wznowione zostały w r. 1970 prace Komitetu Nauk o Literaturze, zmuszała do intensywnego nadrobienia powstałych opóźnień w realizacji planowanych przez Wydział I PAN przedsięwzięć i obligowała środowisko polonistyczne do bardzo żywej i intensywnej działalności.

W związku z tym Komitet powołał przede wszystkim - na okres całej kadencji - cztery stale pracujące komisje:

- Komisję Literatury Współczesnej,
- Komisję Literatury Epok Dawnych,
- Komisję do Spraw Dydaktyki i Nauki w Szkołach Wyższych,
- Komisję do Spraw Kadry Naukowej i Planowania jej Rozwoju.

Prace Prezydium Komitetu skoncentrowały się głównie wokół następujących problemów, wynikających z wytycznych Sekretarza Naukowego PAN:

- przygotowanie oceny aktualnego stanu poszczególnych dyscyplin polonistycznych oraz ich dorobku w okresie 25-lecia PRL, jak również wytyczenie planów badań na najbliższy okres;

- podsumowanie kierunków badań naukowych podejmowanych w środowisku polonistycznym - w oparciu o przygotowane plany badań naukowych na lata 1971-1975.

Tę wielką pracę można było wykonać tylko kolektywnie. 16 referatów dotyczących poszczególnych zagadnień, a przygotowanych przez najwybitniejszych specjalistów, poddanych zostało wszechstronnym dyskusjom w komisjach, a wnioski z tych dyskusji, opracowane w zwięzłym 50-stronicowym ujęciu syntetycznym, stały się punktem wyjścia do dalszej dyskusji na plenarnych zebraniach Komitetu. Referaty opublikowano w literaturoznawczych czasopismach naukowych, natomiast nie została opublikowana w/w rekapitulacja (pt. "Nauka o literaturze polskiej w 25-leciu PRL. Stan badań i postulaty"), którą potraktowano jako materiał naukowy do prezentacji polskiego literaturoznawstwa w Roku Nauki Polskiej.

Komitet podjął również całościową analizę planów naukowych wyższych uczelni (katedr polonistycznych), nadesłanych do Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, oraz planu naukowego Instytutu Badań Literackich PAN. Ocena planów, dokonana przez prof. dra Z. Liberę (UW) i prof. dra J. Trzynadłowskiego (UWr.), oraz dyskusja na plenarnym posiedzeniu Komitetu wykazały:

brak koordynacji podejmowanych badań; niepokojące dysproporcje tematyczne i niedoskonałą technikę planowania, której rezultatem był niejasny obraz przedsięwzięć podejmowanych przez różne ośrodki; brak rozeznania w zakresie i priorytecie tych prac i zaangażowanych do tego celu sił i środków; stwierdzono również poważne dysproporcje między rzeczywistymi potrzebami badań a nierównomiernym zainteresowaniem środowisk naukowych różnymi epokami historii literatury itp.

W celu uporządkowania sytuacji oraz usunięcia stwierdzonych braków Komitet skierował do wszystkich placówek naukowych ankietę na temat stanu kadry polonistycznej, jej zainteresowań oraz kontaktów zagranicznych utrzymywanych przez poszczególne ośrodki. Wyniki ankiety, opracowane na podsta-

wie półrocza 1971, chociaż niepełne, potwierdziły jednak niepokojący obraz nierównomiernego ukierunkowania zainteresowań kadry naukowej¹, co wymaga szybkiej i radykalnej poprawy.

Kolejnymi wg hierarchii problemami, którymi zajmował się Komitet w tym okresie, były sprawy wydawnicze, a w szczególności - ocena i koordynacja planów wydawniczych. Po zapoznaniu się z zamierzeniami w tym zakresie Centralnego Zarządu Wydawnictw wskazano na niewłaściwy układ planu wydawnictw naukowych z zakresu historii literatury polskiej; sygnalizowano konieczność zapewnienia młodzieży szkolnej i uniwersyteckiej dostatecznej liczby lektur w odpowiednio wysokim nakładzie; stwierdzono potrzebę stałego zaopatrzenia rynku księgarskiego w edycje klasyków i - w związku z tym - postulowano utworzenie studium doktoranckiego kształcącego przyszłych edytorów. Ten dezzyderat, ze względu na dostrzeżone zaniedbania w edytorskim opracowaniu wielu książek i zupełny brak jakichkolwiek projektów szkolenia kadry edytorów, wielokrotnie powracał pod obrady Komitetu i przejawiał się - w pismach kierowanych do PAN - w formie konkretnych propozycji, które jednak nie zostały zaaprobowane (np. propozycja powołania studium doktoranckiego przy Instytucie Badań Literackich). Natomiast pozytywnym, aczkolwiek nie wyzyskanym w pełni, była zgoda Dyrekcji Centralnego Zarządu Wydawnictw na udział Komitetu w pracach Rady Programowej i czuwanie nad planami i formami druku ("duża" i "mała" poligrafia) publikowanych prac naukowych.

Równocześnie Komitet prowadził starania o utworzenie własnej serii wydawniczej, które zakończyły się - po raz pierwszy - przyjęciem do druku dwu opracowań inicjujących przyszłą serię. Pomyślnie zakończyły się również starania Komitetu o powołanie nowego czasopisma poświęconego badaniom literackim, metodologii i krytyce literackiej: ich wynikiem

¹

3	osoby zajmują się literaturą średniowieczną
20	osób zajmuje się literaturą staropolską
17	osób zajmuje się literaturą oświecenia
30	osób zajmuje się literaturą romantyzmu
18	osób zajmuje się literaturą pozytywizmu
30	osób zajmuje się literaturą Młodej Polski
65	osób zajmuje się literaturą współczesną
5	osób zajmuje się literaturą dla dzieci i folklorem

stał się dwumiesięcznik "Teksty", wydawany przez KNOŁ wspólnie z Instytutem Badań Literackich.

Obok problemów polonistyki krajowej, Komitet Nauk o Literaturze zajmował się również stanem badań polonistycznych za granicą. W tym zakresie stwierdzono, że przyszłość polonistyki zagranicznej jest poważnie zagrożona wobec naturalnego ubytku kadry slawistycznej i braku dostatecznych zainteresowań historią literatury polskiej w środowiskach młodych badaczy. Dlatego też Komitet przedłożył Polskiej Akademii Nauk propozycję zwoływania corocznych szkoleniowych zjazdów polonistów zagranicznych - jako skutecznej formy ich kształcenia i - co za tym idzie - oddziaływania na rozwój polonistyki w świecie. Projekt ten nie został jednak przez PAN przyjęty, lecz tylko zalecono przedstawienie go b. Ministerstwu Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

Ponadto, niezależnie od stałego, choć w niewielkim zakresie; zaopatrywania w polskie książki ośrodków zagranicznych przez "Polonicum", KNOŁ wystąpił do PAN o uzupełnienie i bieżące zasilanie zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu ukazującymi się w kraju książkami i czasopismami naukowymi.

Współdziałając z polskim Komitetem Organizacyjnym VII Międzynarodowego Kongresu Slawistów w Warszawie 1973, Komitet Nauk o Literaturze był inicjatorem prac przygotowujących wystąpienia na Kongresie polskich slawistów-literaturoznawców. Współdziałał również w przygotowaniu wydawnictw związanych z Kongresem, jak: edycja pt. "Z polskich studiów slawistycznych. 4. Prace na VII Międzynarodowy Kongres Slawistów w Warszawie, 1973. Nauka o literaturze". Red. nauk. E. Janion, Warszawa 1972; lista referatów zjazdowych, księga zjazdowa zawierająca skrót referatów (VII Międzynarodowy Kongres Slawistów w Warszawie, 1973. Streszczenia referatów i komunikatów", Warszawa 1973), oraz wykonał szereg innych prac organizacyjnych.

Zakresem swoich zainteresowań Komitet objął również Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza, doceniając rolę i znaczenie tej placówki, posiadającej jedyny w kraju specjalistyczny księgozbiór, ogromnej wartości dla historyków literatury polskiej. Po zapoznaniu się z sytuacją organizacyjną Muzeum, wystosowano memoriał do Stołecznej Rady Narodowej, w

którym wyrażono niepokój o dalsze losy tej placówki, uzasadniono konieczność powołania fachowego kierownictwa oraz zadeklarowano gotowość współpracy z przyszłą Radą Naukową Muzeum, która w przekonaniu Komitetu winna zostać powołana.

Inicjatywa ta, podobnie jak trzy następne: zgłaszanie kandydatów do nagrody im. A.Brücknera i Nagrody Państwowej oraz wniosek skierowany do Ministerstwa Kultury i Sztuki o doprowadzenie do końca edycji "Dzieł" S.Żeromskiego, nie uzyskały aprobaty. Wskazuje to na niewspółmierne z rzeczywistym zaangażowaniem Komitetu efekty jego działalności, a zarazem na konieczność wyłonienia przez Komitet komisji problemowych, które, przez autorytatywny, stały i bezpośredni kontakt z instytucjami kompetentnymi do akceptacji wniosków, miałyby większy i skuteczniejszy wpływ na realizację postulatów Komitetu.

W kadencji 1970-1972, oprócz wymienionych prac głównych, Komitet podejmował wiele innych inicjatyw i przedsięwzięć o charakterze doraźnym, związanych z aktualnymi potrzebami Wydziału I Nauk Społecznych PAN i polonistycznego środowiska naukowego. Jedną z ostatnich prac Komitetu tej kadencji była reorganizacja własna, polegająca na wyłonieniu zespołu o węższym zakresie specjalizacji, obejmującej nauki o literaturze polskiej, i wprowadzeniu zmiany nazwy Komitetu na: Komitet Nauk o Literaturze Polskiej (11 IV 1972). Decyzja o reorganizacji była wynikiem długoletniego doświadczenia Komitetu, który - mimo nazwy sugerującej co innego - w istocie zajmował się wyłącznie sprawą literaturoznawstwa polskiego, a zbyt liczny skład osobowy Komitetu czynił z niego organizację nie dość operatywną.

Powołany na okres 1972-1974 Komitet Nauk o Literaturze Polskiej, pod przewodnictwem prof. dra Henryka Markiewicza, podjął działalność z pewnym opóźnieniem (czerwiec 1972), co postawiło i przed Prezydium Komitetu, i przed całym środowiskiem polonistycznym zadania wzmożonej aktywizacji i zwiększonej pracy.

Według założeń organizacyjnych, przyjętych dla wszystkich Komitetów Nauk tej kadencji, miały się one stać rzeczywistymi "gospodarzami", czuwającymi nad celowością i efektywnym rozwojem całych dyscyplin naukowych objętych nazwami Komite-

tów. Głównym zadaniem Komitetów miało być podjęcie badań perspektywicznych, określenie najważniejszych kierunków rozwoju nauki polskiej, uzasadnionych potrzebami gospodarki i kultury polskiej. Badania te miały się stać podstawą centralnego planowania państwowego w rozwoju nauki i techniki w latach objętych kadencją Komitetów, jak również w pięcioleciu następnym.

Ta działalność planistyczno-prognostyczna Komitetów stanowić miała w tym okresie podstawę oddziaływania PAN na kierunki prac badawczych prowadzonych zarówno w placówkach naukowych PAN, jak w szkołach wyższych, oraz uzasadniać działalność koordynacyjną Komitetów Nauk i ich wniosków w sprawie finansowania badań. Znacznemu powiększeniu zakresu zadań Komitetów towarzyszyło równoległe zwiększenie ich budżetów.

Działalność Komitetów Nauk tej kadencji obejmowała swoim zasięgiem Rok Nauki Polskiej, zamknięty II Kongresem Nauki Polskiej, na którym Komitety Nauk reprezentowały odpowiednie dyscypliny.

Wymienione prace prognostyczne, długofalowe ożywienie polonistycznego życia naukowego, przygotowania do zaprezentowania osiągnięć literaturoznawstwa polskiego na II Kongresie Nauki stanowiły plan ramowy działalności Komitetu.

Rozmiary tych zadań i ich merytoryczna trudność wymagały przede wszystkim określenia harmonogramu prac i ustalenia ich priorytetu. Równocześnie Komitet zdecydować musiał o przyjęciu - odpowiednio do zadań - nowych form pracy, które dawałyby gwarancje większej jej skuteczności. Oparto się więc przede wszystkim na komisjach problemowych powołanych na okres całej kadencji, ściśle współpracujących z Prezydium Komitetu, oraz na zasadach powoływania doraźnie zespołów do opracowywania bieżących tematów - o większym zakresie i szybkich terminach zakończenia prac.

Nazwy powołanych komisji określają główne kierunki działalności Komitetu:

1. Komisja d/s ogólnego planu badań nad literaturą polską.

Przewodniczący - prof. dr K. Wyka, zast. przewodniczącego - doc. dr hab. Z. Goliński, sekretarz - dr J. Ślaski. Członkowie - prof. dr Z. Libera, prof. dr J. Ziomek; doc. dr hab. J. Sławiński.

2. Komisja wydawnicza.

Przewodniczący - doc. dr M.Głowiński (w okresie jego nieobecności w kraju - w roku akad. 1973/74 - obowiązki organizatora pełniła dr A.Okopień-Sławińska), zast. przewodniczącego - prof. dr S.Grzeszczuk, sekretarz - dr E.Czaplejewicz. Członkowie - doc. dr hab. E.Pieścikowski, doc. dr hab. A.Bereza, doc. dr hab. P.Matuszewska, doc. dr hab. A.Witkowska.

3. Komisja d/s organizacji badań nad polskim życiem literackim.

Przewodniczący - prof. dr S.Żółkiewski, zast. przewodniczącego - prof. dr Z.Skwarczyński, sekretarz - doc. dr S.Frybes. Członkowie - prof. dr T.Weiss, doc. dr hab. B.Osmólska-Piskorska.

4. Komisja d/s koordynacji badań nad życiem i twórczością S.Żeromskiego.

Przewodniczący - prof. dr A.Hutnikiewicz, organizator prac Komisji - doc. dr hab. Z.Stefanowska-Treugutt, sekretarz - dr J.Kądziela. Członkowie - prof. dr J.Z.Jakubowski, prof. dr H.Markiewicz, prof. dr E.Jankowski, doc. dr hab. S.Eile, mgr M.Puchalska.

5. Komisja d/s sesji metodologicznej polonistów (powołana w marcu 1973 r.).

Przewodniczący - prof. dr H.Markiewicz, zast. przewodniczącego - dr hab. J.Sławiński, sekretarz - mgr M. Płachecki. Członkowie - prof. dr S.Skwarczyńska, prof. dr M.Janiń, prof. dr M.R.Mayenowa, prof. dr S.Sawicki, prof. dr J.Trzynadłowski, prof. dr J.Ziomek, doc. dr hab. E.Balcerzan, doc. dr hab. A.Bereza, doc. dr A.Lam.

K o m i s j a d/s o g ó l n e g o p l a n u n a u - k o w e ģ o (1) miała do wykonania dwa zasadnicze zadania, z których pierwszym było przygotowanie szczegółowego planu badań naukowych do r. 1990. W stosunku do podjętych już prac na ten temat obecny plan miał prezentować cechy nowe. Omówiona wyżej "Nauka o literaturze polskiej w 25-leciu PRL. Stan badań i postulaty" główny nacisk kładła na prezentację stanu badań. Prognozy rozwoju badań polonistycznych, zarówno przygotowywane w r. 1968, jak uaktualnione - zgodnie z planem PAN - w 1972 r. przez doc. dra hab. Z.Golińskiego, zakreślały generalny kierunek rozwoju dyscyplin polonistycznych. Natomiast

ciągle odczuwało się brak s z c z e g ó ł o w e g o planu badań naukowych w zakresie poszczególnych epok literatury, a także poetyki, socjologii literatury i folklorystyki.

Prace nad tak zakreślonym planem mogły być wykonane tylko zbiorowym wysiłkiem i w kilkuetapowym okresie realizacji: w etapie pierwszym - przygotowanie 12 planów cząstkowych; w etapie drugim - ich poszerzenie i weryfikacja przez koreferentów; w etapie trzecim - przygotowanie pierwszej redakcji planu badań i poddanie jej pod merytoryczną dyskusję całego środowiska polonistycznego; wreszcie w etapie czwartym - uzupełnienie planu w wyniku tej dyskusji.

Cząstkowe plany badań naukowych opracowują:

1) literatura okresu średniowiecza: doc.dr hab. J.Lewañski (koreferenci: doc. dr T.Witczak, doc. dr hab. J. Woronczak)

2) literatura doby renesansu: prof. dr J.Ziomek (koreferenci: doc. dr hab. J.Abramowska, dr E.Sarnowska-Temeriusz)

3) literatura okresu baroku: doc. dr hab.T.Michałowska (koreferenci: prof. dr S.Grzeszczuk, doc. dr J.Rytel)

4) literatura doby oświecenia: doc. dr hab. T.Kostkiewiczowa (koreferenci: prof. dr Z.Libera, prof. dr M.Klimowicz)

5) literatura okresu romantyzmu: prof. dr M.Janion (koreferenci: prof. dr Cz.Zgorzelski, prof. dr M.Straszewska, doc. dr hab. J.Maślanka)

6) literatura okresu pozytywizmu: prof. dr H.Markiewicz (koreferenci: prof. dr J.Kulczycka - Saloni, doc. dr hab. E. Pięścikowski)

7) literatura okresu Młodej Polski: doc. dr hab. M.Podraza-Kwiatkowska (koreferenci: doc.dr hab. R.Taborski, prof. dr J.Z.Jakubowski, mgr M.Puchalska)

8) literatura dwudziestolecia międzywojennego: doc. dr hab. A.Brodzka-Amsterdamska (koreferenci: prof. dr A.Rutnickiewicz, dr J.Stradecki)

9) literatura okresu 1939-1973: dr T.Burek (koreferenci: prof. dr A.Sandauer, doc. dr hab. J.Błoński, dr J.Czachowska)

10) poetyka: prof. dr M.R.Mayenowa (koreferenci: doc. dr hab. J.Sławiński, dr S.Balbus)

11) socjologia literatury i kultury literackiej: prof. dr S.Żółkiewski (koreferenci: prof. dr A.Kłoskowska, dr K.Dmi-truk)

12) folklor polski: prof. dr Cz.Hernas (koreferenci: dr H.Kapełus, dr J.Bartmiński).

Do końca sierpnia 1974 r. trwać będą prace drugiego etapu. Opracowanie pierwszej redakcji całości ogólnokrajowego planu naukowego badań polonistycznych Komitet przewiduje na wrzesień 1974, drugiej redakcji - po dyskusjach - do końca r. 1974. Redaktorem obu redakcji planu badań jest doc. dr hab. Z.Goliński.

Podjęcie prac nad przygotowaniem szczegółowego planu badań naukowych i zastosowany przy tym system widocznie wpłynęły na ożywienie życia naukowego środowisk polonistycznych i nadal z pewnością będą działały stymulująco jako istotny węzłowy temat dyskusji specjalistycznych, stając się również instrumentem konsolidacji środowiska polskich literaturoznawców.

Drugie zadanie postawione przed Komisją d/s ogólnego planu badań naukowych dotyczy przeprowadzenia ankiety dla dokonania analizy stanu kadry naukowej polonistów, z uwzględnieniem stanu ilościowego, zainteresowań specjalistycznych oraz przewidywanych zmian kadrowych, związanych z osiągnięciem wieku emerytalnego przez obecnie czynnych literaturoznawców.

W poprzedniej kadencji Komitetu przeprowadzono w tej dziedzinie wstępny rekonesans, a wyniki badań, chociaż oparte tylko na niepełnych materiałach, ujawniły niepokojący stan nierównomiernego zlokalizowania kadry naukowej, co stało się sygnałem potrzeby kompleksowego zbadania zagadnienia i długofalowego ukierunkowania polityki kadrowej.

Przygotowanie ankiety uległo jednak pewnej zwłoce w stosunku do terminów pierwotnie planowanych, a to ze względu na duże trudności merytoryczne związane z opracowaniem ankiety tego typu i przeprowadzeniem analizy jej wyników. Zostanie ona opracowana w ostatnim kwartale 1974 r.

Następna z powołanych komisji problemowych, K o m i s j a w y d a w n i c z a (2), zrealizowała zapoczątkowaną w poprzedniej kadencji Komitetu koncepcję utworzenia serii wydawniczej i uzyskała zgodę PAN na powołanie stałego Komitetu Redakcyjnego, w skład którego weszli wszyscy członkowie Ko-

misji, oraz na uruchomienie numerowanej serii wydawniczej w dwóch ciągach tematycznych: I. Rozpraw Literackich, i II. Materiałów Literackich.

Dotychczas ukazały się następujące pozycje serii wydawniczej Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej:

1. D.Knysz-Rudzka, Od naturalizmu Zoli do prozy "Przedmieścia" (1972)

2. S.Eile, Światopogląd powieści (1973)

- obie zgłoszone jeszcze w poprzedniej kadencji Komitetu.

W numerowanej serii wydawniczej Komitetu w ciągu I, Rozpraw Literackich, ukazały się następujące pozycje:

3. E.Czaplewicz, Adresat w poezji Leśmiana (1973)

4. S.Durski, Komedia okolicznościowo-polityczna i historyczna lat 1800-1830 (1974)

5. M.Hopfinger, Adaptacje filmowe utworów literackich. Problemy teorii i interpretacji (1974)

6. Z.Mitosek, Literatura i stereotypy (1974).

W ciągu II, Materiałów Literackich, ukazały się następujące pozycje:

7. H.Gacowa, "Maria" i Antoni Malczewski. Kompendium źródłowe (1974)

8. S.Gracciotti i J.Rudnicka, Inwentarz biblioteki Ignacego Krasickiego (1973)

9. Archiwum Filomatów. T. 1: Na zesłaniu, pod red. Cz.Zgorzelskiego (1974).

Przyznany Komitetowi roczny limit arkuszy wydawniczych: 60 - w r. 1973, 100 - w r. 1974 i 110 - na r. 1975, nie jest wystarczający w stosunku do liczby pozycji zgłoszonych i zasługujących na druk. Toteż Komitet nie rezygnuje z zabiegów o zwiększenie tego limitu.

K o m i s j a d / s k o o r d y n a c j i b a d a ń n a d p o l s k i m ż y c i e m l i t e r a c k i m (3) przejęła opiekę nad pracującym już od początku roku 1971 ośrodkiem łódzkim i stanęła wobec zadania skoordynowania badań w trzech ośrodkach powołanych w r. 1972.

Ponieważ w literaturoznawstwie nie były dotychczas podejmowane w tak szerokim zakresie prace nad życiem literackim, organizatorzy badań musieli przede wszystkim ustalić podstawowe zasady metodyczne i organizacyjne tych prac, tzn. okre-

ślić zakres badań i metody, które należało zastosować, aby zespoły badawcze mogły korzystać wzajemnie z wyników swoich prac mimo opracowywania zagadnień z różnych regionów kraju i różnych epok. Poszczególne zespoły podjęły w tym zakresie następujące prace:

- zespół Uniwersytetu Łódzkiego - pod kierunkiem prof. dra Z. Skwarczyńskiego - opracowuje temat: "Literatura Łodzi i pisarze z Łodzią związani";

- zespół Uniwersytetu Warszawskiego - pod kierunkiem doc. dra S. Frybesa - opracowuje temat: "Kronika życia literackiego Warszawy lat 1863-1890";

- zespół Instytutu Badań Literackich - pod kierunkiem prof. dra S. Żółkiewskiego - opracowuje temat: "Dzieje kultury literackiej w Polsce w latach 1918-1939";

- zespół Uniwersytetu Jagiellońskiego - pod kierunkiem prof. dra K. Wyk. - opracowuje temat: "Kronika życia literackiego Krakowa 1890-1918".

Roczna dotacja na badania wynosi 360 tys. zł; prace przewidziane zostały na okres 4 lat (1972-1975), z wyjątkiem ośrodka krakowskiego, który rozpoczął badania w 1973, a zakończy je w r. 1976.

Oprócz efektywnie prowadzonych prac koordynacyjnych (zebrania ogólnokrajowe, dwie instrukcje o zasadach gromadzenia materiałów) Komisja zanalizowała możliwości podjęcia badań nad życiem literackim i w innych ośrodkach uniwersyteckich, przekonsultowała plany badawcze tych ośrodków i opracowała całościowy wieloletni plan badań wraz z kosztorysem. Plan ten został zgłoszony do koordynatora planu badań naukowych tematu resortowego nr 11: "Polska kultura literacka - tradycja i współczesność".

Kierunek działalności Komisji ds. koordynacji badań nad życiem i twórczością Stefana Żeromskiego (4) wiąże się z przypadającym w listopadzie 1975 roku 50-leciem śmierci pisarza. Główne prace dotyczą kontynuacji wydania "Dzieł" Żeromskiego i organizacji poświęconej mu sesji naukowej. Po nieudanych próbach zainteresowania edycją kilku oficyn wydawniczych zapadła decyzja podjęcia wydania krytycznego "Dzieł" przez Instytut Badań Literackich. Komitet za-

inicjował również wstępne prace nad przygotowaniem edycji korespondencji pisarza.

Przewiduje się także zorganizowanie listopadzie 1975 r. - wspólnie z Instytutem Badań Literackich - sesji naukowej poświęconej Żeromskiemu; podjęto już prace przygotowawcze.

Działalność Komisji ds. organizacji sesji metodologicznej polonistów (5) ma charakter doraźny. - Potrzeba zorganizowania sesji metodologicznej, która objęłaby możliwie wszystkie uprawiane dziedziny literaturoznawstwa i dała wszechstronny przegląd zagadnień i narzędzi badawczych stosowanych współcześnie w literaturoznawstwie, była w środowisku polonistycznym od dawna powszechnie odczuwana. Sesja taka, organizowana wspólnie z Instytutem Badań Literackich, odbędzie się w listopadzie 1974 r. Przewiduje się ogłoszenie na sesji ok.30 referatów, które zostaną opublikowane wraz ze stenogramem dyskusji.

Oprócz wymienionych dotychczas problemów literaturoznawstwa polskiego, w orbicie działalności i zamierzeń Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej w bieżącej kadencji znajdowało się wiele innych spraw wymagających uporządkowania, ukierunkowania i zbadania. Należy m.in. wymienić nie ustabilizowane dotychczas sprawy edytorskie, a wśród nich:

- naukowe wydania klasyki literatury polskiej,
- wydawnictwa dydaktyczne dla studentów filologii polskiej.

Sprawom tym poświęcone były wielokrotnie obrady Prezydium Komitetu i zebrania plenarne; jedno (25 IV 1974 r.) z udziałem przedstawicieli wydawnictw (Ossolineum, PIW, PWN, WL, "Czytelnik"). Wypowiedzi i wnioski zgłoszone na tej naradzie wskazywały wyraźnie na konieczność:

- powołania Komisji ds. edytorstwa,
- intensyfikacji prac nad wydaniem krytycznym klasyków, także pisarzy XX wieku,
- podjęcia edycji współczesnej polskiej literatury emigracyjnej,
- wprowadzenia różnych form wydawnictw dla celów dydaktyki uniwersyteckiej,

- zbadania współczesnego zapotrzebowania w zakresie "kła-syki" polskiej,
- zweryfikowania przepisów wydawniczych i zaprowadzenia bardziej racjonalnej polityki wydawniczej.

Komitet zainicjował również rozmowy w sprawie podjęcia - wspólnie z Komitetem Nauk Historycznych PAN i Instytutem Słowianoznawstwa i Bałkanistyki AN ZSRR - prac badawczych i przygotowania do druku cennych archiwaliów z XIX wieku, dotyczących procesów politycznych znanych spiskowców, wśród których są również pisarze, jak np. Norwid. Inicjatywa w/w Komitetów i Instytutu Słowianoznawstwa uzyskała akceptację zarówno PAN, jak władz radzieckich, i obecnie prowadzone są już wstępne prace przygotowawcze.

Spśród innych prac Komitetu należy zwrócić uwagę na:

- Przygotowane w latach 1972-1973 dwa opracowania prognozytyczne: dwie ekspertyzy - uaktualnione prognozy rozwoju nauki o literaturze polskiej (opracowane przez doc. dra Z. Gołińskiego).

- Zarys perspektywicznego programu badań podstawowych do r. 1990 w zakresie historii literatury polskiej, teorii i metodologii badań literackich, folklorystyki, bibliografii i dokumentacji badań literackich (opracowane przez Prezydium w oparciu o materiały zawarte w rekapitulacji: "Nauka o literaturze polskiej w 25-lecie PRL. Stan badań i postulaty" oraz poprzednio wymienione, uaktualnione, prognozy rozwoju nauki o literaturze polskiej).

- Ocenę polskich czasopism literaturoznawczych i innych czasopism naukowych zajmujących się również zagadnieniami literackimi, wydanych w r. 1971 (opracował zespół w składzie: doc. dr hab. Jarosław Maciejewski, doc. dr T. Witczak, dr E. Balcerzan, pod kierunkiem prof. dra J. Ziomka).

- Ocenę działalności towarzystw naukowych (lub sekcji naukowych) zajmujących się sprawami literatury i życia literackiego w r. 1971 (opracował prof. dr Z. Libera przy współpracy dra R. Wojciechowskiego).

Ponadto Komitet współdziałał w opiniowaniu kandydatów na członków Polskiej Akademii Nauk i kandydatów do nagród naukowych; oceniał także coroczny dorobek literaturoznawstwa polskiego i najwybitniejsze osiągnięcia w tej dziedzinie w danym roku.

Reasumując przedstawiony przegląd działalności Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej do r. 1974, można stwierdzić, że kNoLP jest instytucją bardzo potrzebną w zakresie planowania oraz koordynowania badań naukowych i inicjatyw podejmowanych w różnych ośrodkach polonistycznych. Poczynania te odczuwane są jako ważne, a ich rozwiązywanie wymaga kolektywnej pracy. Należy również zwrócić uwagę, że brak sprecyzowanych statutowych uprawnień utrudniał w wielu przypadkach podejmowanie potrzebnych decyzji i ograniczał zakres działalności Komitetu.

Skład osobowy ścisłych prezydiów Komitetu Nauk o Literaturze:

I kadencja, 1960-1962

Przewodniczący: prof. dr J. Krzyżanowski

Z-cy przewodniczącego: prof. dr K. Wyka, prof. dr S. Żółkiewski

Sekretarz naukowy: prof. dr J. Kulczycka-Saloni

(Komitet liczył 40 członków)

II kadencja, 1963-1965

Przewodniczący: prof. dr J. Krzyżanowski

Z-cy przewodniczącego: prof. dr J. Kulczycka-Saloni, prof. dr K. Wyka

Sekretarz naukowy: doc. dr hab. M. Straszewska

(Komitet liczył 48 członków)

III kadencja, 1966-1969

Przewodniczący: prof. dr J. Krzyżanowski

Z-cy przewodniczącego: prof. dr J. Z. Jakubowski, prof. dr J. Kulczycka-Saloni, prof. dr K. Wyka

Sekretarz naukowy: doc. dr hab. M. Straszewska

(Komitet liczył 50 członków)

IV kadencja, 1970-1972

Przewodniczący: prof. dr J. Kulczycka-Saloni

Z-cy przewodniczącego: prof. dr M. Jakóbiec, prof. dr K. Wyka

Sekretarz naukowy: początkowo mgr W. Wierzewski, następnie dr R. Wojciechowski

(Komitet liczył 75 członków)

V kadencja, 1972-1974

Przewodniczący: prof. dr H. Markiewicz

Z-cy przewodniczącego: doc. dr hab. Z. Goliński, prof. dr Cz. Hernas

Sekretarz naukowy: doc. dr hab. E. Warzenica-Zalewska
(Komitet liczył 49 członków).

Doc. dr hab. Ewa Warzenica-Zalewska